

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme

(Idézet: A Szovjetunió története)

A felkelés kezdete

Az Ideiglenes Kormány szeretne volna megelőzni a forradalom erőit. Október 24-én reggel a tisztiiskolások egysége elfoglalta a „Rabocsij Puty”, a bolsevik párt központi sajtóorgánumának szerkesztőségét és nyomdáját. Ezután a Szmolnijt akarták hatalmukba keríteni, hogy letartóztassák az FKB tagjait, de itt ellenállásba ütköztek. Erősítésként a Téli Palotába küldték a női önkéntes zászlóalj, az Ideiglenes Kormány egyik kedvenc alakulatát. A Palota téren ágyúkat állítottak fel. A tisztiiskolások csapatai elfoglalták a pályaudvarokat, a Néva-hidakat, a kormányhivatalokat. A Néván tartózkodó „Aurora” cirkáló parancsot kapott, hogy fusson ki a tengerre. A fővárosi katonai körzet vezérkara leváltottnak nyilvánította és katonai bíróság elé utalta az FKB biztosait.

Az események alakulása Lenin véleményét támasztotta alá. Világossá vált, hogy még a II. szovjetkongresszus előtt fegyverrel kell dönteni a hatalom kérdésében. A Központi Bizottság október 24-e reggelén összeült rendkívüli értekezlete forradalmi csapatokat küldött a „Rabocsij Puty” szerkesztőségének és nyomdájának felszabadítására, hogy lehetővé tegye a következő lapszám megjelenését. Az értekezlet meghallgatta a Forradalmi Katonai Bizottság jelentését a felkelés előkészületeinek befejezéséről, és elhatározta, hogy a Központi Bizottság újabb tagjait küldi az FKB-ba. Az Ideiglenes Kormány tevékenységének ellenőrzésével Szverdlovot, a posta- és távíróhivatali dolgozók összekötőjeként Dzierzynskit bízták meg. A Péter-Pál-erődben megszervezték a felkelés „tartalék vezérkarát”.

A burzsoázia forradalomellenes megelőző intézkedéseivel taktikai sikert ért el. Végző soron azonban ez a lépés mégis politikailag hátrányos helyzetet teremtett a kormány számára. A bolsevik párt a felkelés megindításakor joggal hivatkozhatott a pogromok elleni védelemre, s ezzel szélesebb tömegbázist teremthetett a döntő fellépéskor.

Az FKB a korábban kidolgozott terv alapján mozgásba hozta a forradalmi erőket. A vörösgárdisták és tengerészek kiűzték a tisztiiskolásokat a „Rabocsij Puty” szerkesztőségéből és nyomdájából. A Szmolnijba egymás után érkeztek a vörösgárdisták és a katonaforradalmárok egységei. A munkások között fegyvert osztottak. A vörösgárdisták és a felkelő katonák megszállták Petrográd elővárosait, különös gonddal zárták el a front felé vezető utakat. Az FKB parancsára harci készségbe helyezték a Péter-Pál-erőd ágyúit. A bizottság semmisnek nyilvánította az „Aurora” cirkálónak adott kormányparancsot. Október 24-én estére a vörösgárdisták már elfoglalták a távíróhivatalt és a fontosabb hidakat.

Lenin, a felkelés irányítója

A forradalom vezére ezalatt egy konspirációs célokat szolgáló lakásban tartózkodott. Október 24-én este levelet intézett a Központi Bizottsághoz, amelyben biztonság okából szinte ultimátumszerűen, drámai hangon követelte, hogy még az éjszaka folyamán döntsék meg az Ideiglenes Kormányt. A Központi Bizottság elfogadta a javaslatot, és utasítást adott Leninnek, jelenjen meg a Szmolnijban és vegye át a felkelés vezetését. Lenin eleget tett a határozatnak; G. I. Lomov, az események ismert bolsevik szereplője jegyezte fel emlékiratában, hogy október 24-én napközben és este még bizonyos mértékig várakozó hangulat uralkodott a Szmolnijban. Amikor azonban megjelent Lenin, a helyzet percek alatt megváltozott: ettől fogva megszűnt az ingadozás és óvatosság.

Október 25-ére virradó éjszaka a forradalmi csapatok elfoglalták a Miklós-hidat. Kronstadtból és Helsingforsból (Helsinki) hadihajók és tengerészegységek érkeztek. Október 25-én napközben az új erők bevonásával folytatódott a főváros fontosabb stratégiai pontjainak és körzeteinek megszállása. A felkelők kezébe került a telefonközpont, az Állami Bank, a Mária-palota, a Varsói pályaudvar, a Palota-híd, a hadügyminisztérium.

A felkelés szervezeten és tervszerűen bontakozott ki. Ezt még az ellenségnek is el kellett ismernie. A petrográdi katonai körzet parancsnoka például ezt közölte a főhadiszállással: „A

helyzet Petrográdban fenyegető. Nincs utcai tüntetés vagy kilengés, de tervszerűen folyik az intézmények és pályaudvarok elfoglalása, egyes személyek letartóztatása.”

A Téli Palota ostroma. A fegyveres felkelés győzelme

Október 25-én reggel már csak a Téli Palota, a vezérkar épülete és a Palota tér körüli néhány ház volt az Ideiglenes Kormány kezében. A felkelés tulajdonképpen győzelmet aratott. Kerenszkij délelőtt 11 órakor az amerikai követség gépkocsiját is igénybe véve, kíséretével együtt megszökött a városból.

Ekkor már megjelent a Forradalmi Katonai Bizottság Lenin által fogalmazott kiáltványa, amely hírül adta a felkelés győzelmét: „Az Ideiglenes Kormány meg van döntve. Az államhatalom a petrográdi proletariátus és helyőrség élén álló Forradalmi Katonai Bizottság kezébe ment át, amely a Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetjének szerve.

Az ügy, amelyért a nép harcolt: a demokratikus béke haladéktalan felajánlása, a földesúri földtulajdon megszüntetése, a termelés munkásellenőrzése, a szovjet kormány alakítása — biztosítva van.”

Nem sokkal később megnyílt a Petrográdi Szovjet ülése, amelyen - a júliusi napok óta — a nyilvánosság előtt első ízben szólalt fel Lenin.

Az Ideiglenes Kormány a megerősített Téli Palotába zárkózott, folytatta az ellenállást, és abban reménykedett, hogy a frontról érkező csapatok kiszabadítják szorult helyzetéből. A palota körül összevont maradék katonai csoportok összlétszáma elérte az 1800 főt. Négy páncélautójuk, hat ágyújuk és sok gépfegyverük volt.

A Forradalmi Katonai Bizottság nagy erőket összpontosított a Téli Palota ostromára. A vállalkozásban több vörösgárdista egység és számos ezred katonái vettek részt. Az ostromlók felvonultatták a páncélgépkocsizókat is. Bekapcsolódott az ostromba a kronstadti tengerészek újonnan érkezett nagyobb egysége.

A Téli Palota bevételeének irányítását Antonov-Ovszejenko, Podvojszkij és Csudnovszkij „trojkájára”, háromtagú kollektívájára bízták. Az Ideiglenes Kormány tagjainak ultimátumot küldtek: azonnal szüntessék be az ellenállást. A miniszterek nem válaszoltak.

Este kilenc órakor az „Aurora” cirkáló vaktöltéssel leadott ágyúlövése jelt adott a rohamra. A Péter—Pál-erőd ágyúi néhány tűzcsapást mértek a Téli Palotára. A felkelőknek először a Téli Palota kórházán keresztül sikerült beszivárogniuk, majd rohamra indultak a vörösgárdisták, a tengerészek és a katonák ezrei, de súlyosabb vérontásra nem került sor. Éjjel két órára a palota őrségét lefegyverezték, a kormány tagjait letartóztatták, majd a Péter-Pál-erődbe kísérték. Az őrség embereit, miután becsületszavukat adták, hogy nem támadnak a szovjethatalomra, hazabocsátották.

Lenin követelése szerint a hatalom kérdése ténylegesen még a II. szovjetkongresszus előtt eldőlt.

A szovjetek II. összoroszországi kongresszusa (október 25—27)

A Téli Palotát már csaknem bevették a felkelők, amikor a Szmolnijban 22 óra 45 perckor megkezdte tanácskozásait a II. szovjetkongresszus. A küldöttek több mint 402 helyi szovjetet képviseltek. A kongresszus megnyitásakor számba vett 670 küldött közül csak 390 tartozott a bolsevikokhoz. A kongresszus elnökségében 14 bolsevik (Lenin, Antonov-Ovszejenko, Zinovjev, Kamenyev, Kollontaj, Krilenko, Lunacsarszkij, Muranov, Nogin, Rikov, Rjazanov, Szkljanszkij, Sztucska, Trockij), 7 baloldali eszer (Gutman, Zaksz, Kamkov, Karelin, Kahovszkaja, Misztyiszlavszkij, Szpiridonova) és egy ukrán szocialista (Kulicsenko) foglalt helyet.

A kongresszus első ülését a hatalom kérdésének szentelték. A mensevikek és az eszerek az Ideiglenes Kormánnyal vívott harc megszüntetését követelték. Abban reménykedtek, hogy ilyenformán megmenthetik az Ideiglenes Kormányt a frontról útnak indult ellenforradalmi csapatok megérkezéséig. Kísérleteik megghiúsulása után elhagyták a kongresszust.

A II. szovjetkongresszus elfogadta a Lenin tollából származó és Lunacsarszkij által felolvasott „Munkások, katonák és parasztok!” kezdetű felhívást, amely kimondotta, hogy a kongresszus kezébe veszi a hatalmat. Ekkor a baloldali eszerek, az „internacionalista mensevikek”, a Bund és a

Poalé Cion (a cionisták szervezete) képviselői visszatértek a terembe. A baloldali eszerek csatlakoztak a felhíváshoz, az utóbbiak tartózkodtak a szavazástól.

Ezzel a kongresszus kikiáltotta a szovjethatalmat, a proletariátus diktatúrájának államformáját. Létrejött a világtörténelem első munkás-paraszt állama.

Dekrétum a békéről

Október 26-án a kongresszus meghallgatta Lenin beszámolóját a béke ügyéről, majd egyhangúlag elfogadta az általa előterjesztett dekrétumot. A békéről szóló dekrétum határozottan elítélte az imperialista, rabló jellegű háborúkat. A szovjet kormány valamennyi hadviselő országnak és kormányainak ajánlatot tett az igazságos és demokratikus békére vonatkozó tárgyalások azonnali megindítására, és javasolta egy három hónapnál hosszabb időre szóló fegyverszünet megkötését. A dekrétum elítélte az annexiókat, bármiféle formában jelentkezzenek is, s kinyilvánította a népek egyenjogúságát, tekintet nélkül lélekszámukra, gazdasági és kulturális fejlődésük színvonalára. Tudatta a világ közvéleményével, hogy a szovjet kormány megszünteti a titkos diplomáciát, a rabló jellegű titkos szerződéseket, a tárgyalásokat pedig nyíltan, a népek közvetlen ellenőrzésével óhajtja folytatni.

A dekrétum elfogadásával vége szakadt a cári kormány és az Ideiglenes Kormány által folytatott imperialista külpolitikának. Szövegében kifejezést nyert a különböző társadalmi rendszerben élő országok békés egymás mellett éléséről szóló lenini tanítás.

Dekrétum a földről

A szovjetek kongresszusának második történelmi jelentőségű rendeletét, a földről szóló dekrétumot is Lenin hasonló tárgyú beszámolója alapján fogadták el, s ezzel egy csapásra megsemmisítették a földesúri földtulajdont. A földbirtokosok, a kolostorok és az egyházak földjeit, valamint a koronabirtokokat minden élő és holt felszerelésükkel, majorsági épületeikkel és minden tartozékukkal megváltás nélkül átadták a paraszti földbizottságoknak és a parasztküldöttek kerületi szovjetjeinek.

A dekrétum megszüntette a föld-magántulajdont; a földet össznépi tulajdonná nyilvánította, vagyis kikiáltotta a föld nacionalizálását. A rendelkezések végrehajtási utasításaként minden változás nélkül a dekrétumba foglalták azt a tervezetet, amelyet még az Októberi Forradalom előtt az „Izvesztyija Vszerosszijszkovo Szovjeta Kresztyjanszkij Gyeputatov” című eszer irányzatú lap szerkesztősége állított össze 242 paraszti választói körzet utasítása alapján.

Ennek megfelelően a dekrétum kimondotta az ún. egyenlősítő földhasználatot: a földet meghatározott munka-, illetőleg szükséglet normá alapján szétosztották a parasztek között. Az egyenlősítő földhasználat eszméje nem a bolsevik párt, hanem az eszer párt programjának tartozéka volt. Az adott körülmények között azonban a parasztság többsége az egyenlősítő földhasználatról várta sorsa jobbrafordulását. A bolsevik pártnak a munkás-paraszt szövetségért folytatott harc e szakaszán fel kellett karolnia ezt az eszmét, engedményt kellett tennie a parasztságnak — mindenekelőtt a középparasztnak.

A nyugat-európai országoktól eltérően, az oroszországi parasztságot nem a burzsoá forradalom, hanem a proletariátus által vezetett szocialista forradalom juttatta földhöz, ez szabadította meg a még meglevő feudális maradványoktól.

A dekrétum végrehajtása következtében hozzávetőlegesen 150 millió hektár föld került össznépi tulajdonba. A paraszttömegek megszabadultak a bankoknak, a földbirtokosoknak, a kulákoknak és az uzorásoknak járó tartozásoktól. Egyedül a Parasztszövetségnek 1500 millió rubelre tehető követelés vált semmissé. A parasztság megszabadult a bérleti díjaktól és a vásárolt földek után járó törlesztésektől. Az utóbbiak együttes összege elérte a 700 millió aranyrubelt. A föld nacionalizálása megkönnyítette a mezőgazdaság szocialista átalakítását.

A szovjet kormány megalakulása

A szovjetek kongresszusa megalakította a világ első munkás-paraszt kormányát, a Népbiztosok Tanácsát. Elnökké V. I. Lenint, belügyi népbiztossá A. I. Rikovit, földművelésügyi népbiztossá V. P. Miljutyint, munkaügyi népbiztossá A. G. Szipnyikovit, kereskedelem- és iparügyi népbiztossá V. P. Nogint, közoktatásügyi népbiztossá A. V. Lunacsarszkijt, pénzügyi népbiztossá I. I.

Sztyepanovot (Szkvorcovot), külügyi népbiztossá L. D. Trockijt, igazságügyi népbiztossá G. I. Lomovot (Oppokovot), élelmezésügyi népbiztossá I. A. Tyeodorovicsot, a posta- és távíróügyek népbiztosává I. P. Glebovot (Avilovot) nevezték ki. A Hadügyi Népbiztosság vezetését háromtagú kollektívára bízták, ennek tagjai V. A. Antonov (Ovszejenko), Ny. V. Krilenko és P. J. Dibenko voltak. A Nemzetiségügyi Népbiztosság elnöke I. V. Sztálin lett.

A szovjet kormányt teljes egészében a felkelést irányító egyetlen párt, a bolsevik párt ismert személyiségeiből állították össze. E határozat ellen a kisebbséget képviselő internacionalista mensevikek, a baloldali eszerek és a jobboldal befolyása alatt álló vasutasszövetség küldöttei tiltakoztak, akik „egyenmű szocialista kormányt” követeltek a bolsevikok kiszorításának szándékával. A kormánynak a baloldali eszerek irányában történő kiszélesítésére — a kisebbség álláspontjától függetlenül — tárgyalások indultak.

Trockij helyett rövid ideig Zinovjev lett a Petrográdi Szovjet elnöke, de az utóbbi újabb politikai nézeteltérések miatt, átmenetileg kilépett a párt Központi Bizottságából. (Zinovjev azokhoz csatlakozott, akik olyannyira ki akarták bővíteni a Népbiztosok Tanácsának kereteit, ami súlyosan veszélyeztette volna a bolsevik párt vezető szerepét és egyáltalán a szovjethatalom létét.) A szovjetek II. kongresszusa új Végrehajtó Bizottságot választott, amelyben bolsevik többség alakult ki. Első elnökévé Kamenyevet választották. A szovjetek II. oroszországi kongresszusa megerősítette a petrográdi felkelés, a szocialista forradalom győzelmét.

A Népbiztosok Tanácsa kifejezés ekkor keletkezett. A cári és a Kerenszkij-féle kormányok annyira gyűlöletessé tették a tömegek szemében a miniszter és a miniszterelnök megjelölést, hogy célszerűnek látszott, ha az új hatalom legfőbb képviselői — legalább átmenetileg — nevükben is megkülönböztetik magukat a régi idők minisztereitől. Az erre alkalmas megjelölést - a *komisszár*, vagyis a *megbízott*, illetve *biztos* jelentésű kifejezést - a francia forradalmaktól kölcsönözték, és a *népi* jelzővel nyomatékosították. Mivel pedig a régi orosz kormányokban antidemokratikus egyeduralkodó viszonyok alakultak ki, az új hatalom a kormány elnevezést sem akarta használni, hanem e helyett a Népbiztosok Tanácsa nevet vette fel; ezzel a szovjet főhatalom közösségi, kollektív jellegét is hangsúlyozta.

A szovjetek II. kongresszusán a hatalom és a béke kérdése állt a figyelem központjában. A nemzetiségi népbiztosság megalakítása és a népek önrendelkezési jogának meghirdetése azonban bizonyította, hogy a szocialista hatalom azonnal hozzákezdett a nemzetiségi kérdés forradalmi megoldásához. A kongresszus dokumentumai az új államot ekkor még „Oroszországi Köztársaságnak” nevezték. Mivel a szocialista föderalizálás gyakorlati kérdései nem voltak kidolgozva, a szovjet állam, fennállásának első néhány hetében, „unitarisztikus” államként képviselte a különféle népek érdekeit.

A Népbiztosok Tanácsa ellen azonnal megkezdődött az ellenforradalmi burzsoázia és a megalkuvó eszerek és mensevik vezetők mozgolódása. Vezető szervüket is megalakították, s azt képmutató módon „Hon- és Forradalommentő Bizottságnak” keresztelték. Ez a testület lármás propagandát kezdett a bolsevik párt Központi Bizottsága, amint mondták: „Marx 12 apostola” ellen. Az ellenforradalmi bizottság „igazi német szertelenségnek” nevezte a szovjethatalmat, vele szemben pedig a régi jó „kozák szellemre” hivatkozott. A „Hon- és Forradalommentő Bizottság” sorsát végül fegyveres lázadásuk kimenetele döntötte el.